

Превентивні заходи з ехінококозу тварин

Анотація. Визначено цикл розвитку та проведено аналіз факторів поширення ехінококозної інвазії на території країни. З'ясовано пріоритетні напрями поліпшення епізоотичної ситуації щодо даного захворювання.

Ключові слова: ехінококоз, поширення, епізоотичний стан, територія, профілактика.

Preventive measures echinococcosis animals Oleg P. Litvinenko (State Research Institute of Laboratory Diagnostics and Veterinary Expertise, Kyiv)

Abstract. Defined development cycle and the analysis of distribution factors ehinokokoznoyi invasion in Ukraine. It is found out priority. Types improve the epizootic situation for this disease.

Key words: echinococcosis, spread epizootic situation, territory, prevention.

Превентивные меры по эхинококозу животных. ОЛЕГ П. ЛИТВИНЕНКО, канд. вет. наук

Аннотация. Определены циклы развития и проведен анализ факторов распространения эхинококозной инвазии на территории Украины. Выяснено приоритетные направления улучшения эпизоотической ситуации по данному заболеванию.

Ключевые слова: эхинококкоз, распространение, эпизоотическое состояние, территория, профилактика.

О. ЛИТВИНЕНКО, канд. вет. наук,
ДНДІ лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи

Останнім часом реєструється безконтрольне зростання чисельності собак в інфраструктурах міст і сільських населених пунктів. Внаслідок відсутності проведення планових профілактичних заходів створюється напружена епізоотична та епідеміологічна ситуація з ехінококозної інвазії на території України. Епізоотична

ситуація в кожному регіоні прямо пропорційно залежить від технології ведення тваринництва, щільності популяції проміжних і дефінітивних хазяїв [6].

Останнім часом поширення ехінококозу на Європейському континенті набуло значних масштабів. Висока екстенсивність інвазії відмічена у країнах Середньоморського басейну – Іспанії, Італії, Югославії, Греції, на Кіпрі. Тут ехінокок паразитує у трьох циклах, але домінує «собака-вівця» [2].

У Великобританії та Ірландії поширений генотип *E. granulosus*, що паразитує за схемою «собака-кінь». Є повідомлення про виражену ендемічність ехінококозної інвазії у Великій Британії, зокрема, Уельсі. Тут встановлена висока екстенсивність інвазії у собак, лисиць (25-37,5 %) та овець (37 %) [2].

Рецензенти: докт. вет. наук **Н. М. Сорока**; канд. вет. наук **М. В. Галат** (НУБіП)

Відповідно до наукових даних у Швейцарії найбільше значення має *E. granulosus*, що паразитує у циклі «собака-велика рогата худоба». У деяких східно-європейських країнах, таких як Польща, Угорщина, превалює цикл «собака-свиня» [5]. Багато повідомлень про поширення ехінококозу у різних регіонах колишнього Радянського Союзу, зокрема, у Західній та Південній зонах його Європейської частини. На території Білорусі найбільша кількість фертильних цист (34,14 %) виявлена у свиней 10-12-місячного віку. В уражених органах (печінка, легені) великої рогатої худоби та овець ларвоцисти, в основному, стерильні або петрифіковані [1].

Вивчення поширення ехінококозу у сільськогосподарських тварин у центральних областях України показало, що спостерігається тенденція до зростання екстенсивності інвазії у свиней та зниження її у великій рогатій худобі і овець. Однак В. В. Ямпольський (1981), який вивчав ехінококоз у великій рогатій худобі на території Криму, за даними звітності м'ясокомбінатів, повідомляє про високий рівень ураження тварин – більше 20 % [7].

Мета роботи полягала у визначенні циклу розвитку та факторів, що сприяють поширенню ехінококозової інвазії на території України.

Цикл розвитку та фактори, що сприяють поширенню інвазії, вивчали шляхом аналізу та узагальнення актів та довідок епізоотичних розслідувань. Поширення ехінококозу на території України визначали шляхом статистичного аналізу за формами статистичної звітності Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України за формою № 6-вет з 1976 по 1986 роки «Отчет о ветеринарно-санитарном надзоре на мясоперерабатывающих предприятиях системы Министерства мясной и молочной промышленности СССР» та з 2003 по 2013 роки «Звіт про ветеринарно-санітарний нагляд та контроль на м'ясо-птахопереробних підприємствах незалежно від форм власності».

Результати дослідження і їх аналіз. Відповідно до наукових даних вивчено та описано чотири таксономічних види роду *Echinococcus* – *Echinococcus granulosus*, *E. multilocularis*, *E. oligarthrus* та *E. vogeli*. На території України найбільш поширеними є *Echinococcus granulosus* та *E. multilocularis*. Інші види реєструються значно рідше. Усі види ехінококів відрізняються між собою морфологічно, як на статевозрілій, так і на личинковій стадіях.

Провівши порівняльний аналіз динаміки епізоотичного процесу з ехінококозу великої рогатої худоби в Україні в періоди з 1976 по 1986 та з 2003 по 2013 роки встановили, що східна і південна частини України є стаціонарно неблагополучними територіями, зокрема Одеська, Запорізька, Луганська,

Херсонська, Чернівецька, Донецька, Кіровоградська, Миколаївська, Харківська, Дніпропетровська області. Циркуляція збудника в східній і південній частинах України відбувається у циклі «собака-велика рогата худоба».

Інвазованість свиней збудником ехінококозу за 2003-2013 роки становила 3,2 %, а з 1976 по 1986 роки – 6,2 %. За статистичними даними з 1976 по 1986 роки та з 2003 по 2013 роки інвазія була зареєстрована у Львівській, Вінницькій, Волинській, Донецькій, Житомирській, Тернопільській, Одеській, Сумській, Хмельницькій, Херсонській, Миколаївській, Закарпатській, Київській, Кіровоградській, Чернівецькій та Чернігівській областях. Ехінококозна інвазія у свиней поширена на всій території = України. Однак найбільш ураженими є західна і центральна частини, де циркуляція збудника відбувається у циклі «собака-свиня».

Ураження м'ясоїдних тварин збудником *E. granulosus* відбувається при поїданні ними вибракуваних при забої худоби органів з ехінококовими міхурами на бойнях, забійних майданчиках, м'ясопереробних підприємствах, фермах, при подвірному забої. Нерідко собаки заражаються ехінококами при поїданні трупів загинувших тварин і м'ясних конфіскатів, які були не належним чином утилізовані. Життєздатність протосколексів ехінококів в інтактних цистах за температури 25-26° С може досягати 4-5 діб.

Собаки, вовки, лисиці, коти та інші м'ясоїдні тварини з фекаліями виділяють у навколишнє середовище зрілі членики, заповнені яйцями ехінокока. Такі членики досить рухливі. Вони можуть самостійно активно виходити, забруднюючи шерсть навколо ануса та інших частин тіла. При контакті тварин між собою яйця ехінокока можуть потрапляти на шерсть здорових тварин або людини. Членики досить рухливі і здатні подолати відстань до 25 см, згодом лопаються і забруднюють траву, підстилку, корм та воду. Яйця

ехінококів зберігають свою життєздатність на поверхні ґрунту за температури від -30° до 38° С протягом місяця.

У кишках проміжних хазяїв (жуйних, свиней, людини) із заковтнутих ними яєць ехінокока вилуплюються рухомі онкосфери (зародки). Останні мігрують спочатку в товщу кишкової стінки, із неї в кишкові вени, далі з током крові заносяться у печінку або через ворітну вену та мале коло кровообігу – в легені. Рідше зародки потрапляють у велике коло кровообігу і проникають в інші органи і тканини (селезінку, нирки, сім'яники, яєчники, мозок, м'язи тіла, серця і навіть кістки). Через 2 тижні після потраплення у тканини із онкосфери формується мікроскопічний міхурець, який ще через 3 тижні можна побачити звичайним оком. Через 3 місяці зовнішній шар ехінококового міхура стає фіброзним, а гермінативна оболонка починає продукувати виводкові капсули зі сколексами.

Профілактичні заходи з ехінококозною інвазією на території України повинні бути спрямовані на охорону навколишнього середовища від забруднення інвазованими відходами тваринництва, на запобігання зараження збудниками собак та диких м'ясоїдних тварин.

Для ліквідації ехінококозу і припинення циркуляції інвазії в синантропних осередках найбільш дієвим заходом є розрив ланцюга «сільськогосподарські тварини-собака».

Боротьба із статевозрілими паразитами більш складна, тому що передбачувані заходи дорогі й трудомісткі.

Важливим є зменшення чисельності бродячих собак на підконтрольній території. Їх потрібно взяти на облік шляхом паспортизації, чіпування та одягання номерних ошейників.

Основним елементом в системі заходів з профілактики ларвального ехінококозу є дегельмінтизація

собак. Службових собак слід дегельмінтизувати з грудня по квітень, через кожні 45 діб; з травня по листопад – через 30 діб. Дегельмінтизацію потрібно проводити на огороженому майданчику, на якому витримують собаку протягом однієї доби. Виділені після дегельмінтизації фекалії слід зібрати в металевий посуд та знезаразити 10 % розчином хлорного вапна протягом 3 годин.

У населених пунктах усі сторожові собаки повинні утримуватись на прив'язі в спеціально відведених місцях чи закритих дворах. Категорично забороняється утримувати собак на території тваринницьких ферм, боєнь, забійних майданчиків, у місцях зберігання кормів і приготування корму для тварин. Особливо необхідно дотримуватись цього правила при організації охорони зернофуражу на токах, комбикормових заводах, зерноскладах.

Недопустимим є перебування на фермах, у тваринницьких приміщеннях безпритульних собак, тварин, що належать працівникам господарства, а також створення на фермах притулку для собак і котів. У населених пунктах потрібно вжити заходів щодо боротьби із безпритульними собаками всіма дозволеними способами.

Забій тварин необхідно проводити на забійних пунктах, бойнях, м'ясокомбінатах, виконуючи правила ветеринарно-санітарного нагляду. Розтин загиблих тварин слід здійснювати у спеціальних приміщеннях, розташованих біля місць утилізації та знищення трупів. Конфіскавати забою і трупи тварин потрібно переробити на утильустановках чи утильзаводах для отримання м'ясо-кісткового борошна, а при їх відсутності – спалити або утилізувати у біотермічній ямі.

В боротьбі з ехінококозною інвазією велике значення має поширення знань серед населення про негативні екологічні фактори, що виникають при господарській діяльності людини та невиконанні санітарно-гігієнічних правил. Отже, вкрай необхідно активізувати санітарно-просвітницьку роботу, використовуючи засоби масової інформації, лекції та бесіди. Особливу увагу слід приділити поширенню знань серед сільського населення, що живе і працює в умовах підвищеного ризику зараження збудниками ехінококозу.

Висновки

Циркуляція збудника ехінококозу серед великої рогатої худоби в східній і південній частинах України відбувається у циклі «собака-велика рогата худоба». Циркуляція збудника ехінококозу серед свиней в західній і центральній частинах України відбувається у циклі «собака-свиня».

Запорукою оздоровлення території України від ехінококозної інвазії є зменшення популяції собак до необхідного мінімуму. Систематичне проведення діагностичних і профілактичних заходів, спрямованих на ліквідацію ларвальної стадії ехінококів у службових

приотарних собак, які задіяні при організації ведення тваринництва та охорони об'єктів, де виготовляють корми для тварин, а також посилення контролю щодо утилізації інвазованих боєнських відходів після проведення ветеринарно-санітарної експертизи як в системі державного нагляду, так і на приватних забійних пунктах та м'ясокомбінатах.

Одним з вагомих факторів є просвітницька робота, яку необхідно проводити в засобах масової інформації щодо небезпеки та заходів профілактики гігієнічних і зоотехнічних норм як на фермах, так і серед обслуговуючого персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Артеменко Ю.Г., Чикунова Л.И.** Распространение эхинококкоза у домашних животных на юге Украины. // *Бюл. Всесоюз. ин-та гельминтол.* – М.: 1984. – Вып. 39. – С. 7–10.
2. **Бессонов А. С.** Эхинококкоз, распространение, клинические признаки, диагностика и лечение / *ВНИИ гельминтологии им. К. И. Скрябина.* – *Ветеринария* – 1997. – №4. – С. 46.
3. **Блохина С.В.** Эпизоотология цистного эхинококкоза в Омской области /: автореф. дис. на соискании учён. степени, канд. биол. наук : специальность 03.00.19. – Тюмень, –2009. – 18с.
4. **Бородулин В.В.** Эпизоотология и природная очаговость эхинококкоза в Кувандыкском районе Оренбургской области. / *Автореф. дис. канд. биол. наук.* – Оренбург, 2002. – 13 с.
5. **Валиуллин С.М.** О распространении эхинококкоза в овец и крупного рогатого скота в условиях различных природных зон. // *Материалы 9-й конф. укр. об-ва паразитологов.* – К., 1980. – Ч. 1. – С. 108–110.
6. **Разиков Ш.Ш., Ритлингс М. Я.** Современное состояние и перспективы оздоровления хозяйств от эхинококкоза и цистицеркозов. / // *Тез. докл. науч.-практ. конф., Караганда, 2-4 окт.* – М., 1990. – С. 104–105.
7. **Ямпольський Б.В.** Санитарная оценка качества туш и органов крупного рогатого скота при эхинококкозе. / *Автореф. дис. канд. вет. наук.* – Одесса, 2009. – 18 с.

У Литві поширюється АЧС

В Кедайняйському районі були виявлені мертві кабани, хворі на африканську чуму свиней (АЧС), це означає, що розширилася територія Литви, заражена цією хворобою – в неї входить весь Кедайняйській район. У цьому районі досі не було жодного випадку АЧС, – пише Myaso-portal.ru.

Після того як Кедайняйський район оголосили зоною поширення АЧС, в ньому набули чинності жорсткі вимоги у зв'язку з превенцією і контролем захворювання, всіх застрелених під час полювання кабанів в обов'язковому порядку необхідно перевіряти на АЧС.

Мисливці не можуть роздавати м'ясо тварин до отримання результатів досліджень. Все м'ясо повинно зберігатися в зазначеному Державної продовольчо-ветеринарною службою місці. Крім того, м'ясо цих кабанів та вироби з нього можна вживати в їжу лише на даній території і за умови, якщо тварина на АЧС не хворіла.

Обмеження торкнуться і свинарів, всіх свиней цього району на бійню повинні везти зі спеціальними дозволами ГПВС.

Вивозити свиней з цього району можна тільки в тому випадку, якщо господарство повною мірою здійснило вимоги безпеки і лише зі спеціальними довідками ветеринарів, які підтверджують, що тварина здорова. Якщо жителі ріжуть свиню для власних потреб, вони повинні інформувати ветеринара, який оцінить клінічний стан тварини і, у випадку підозри АЧС, направить зразки в лабораторію.

